

LAW SCIENCES

OBSERVANCE OF GUARANTEES OF PRACTICE OF LAW DURING VISITS TO DETENTION CENTRES IN UKRAINE

ДОТРИМАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРІВ УКРАЇНИ

Nataliia Bilak¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-438-2-17>

На рівні Конституції України визначено, що адвокатура діє для надання професійної правничої допомоги в Україні, незалежність якої гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні повинні бути визначені законом [1].

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (*далі – Закон*) регламентовано, що держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [2]. Перелік гарантій адвокатської діяльності визначено ст. 23 Закону, де вказано, що професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України [1], цим Законом та іншими законами. До основних гарантій адвокатської діяльності віднесено заборону: а) будь-якого втручатись і перешкоджати здійсненню адвокатської діяльності; б) проводити огляд, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; в) втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом; та ін. [2].

Відповідно до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 [3], особливості проведення побачень адвокатами з особами, що утримуються в слідчих ізоляторах врегульовано ст. 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» [4] та ст. 8 Кримінально-виконавчий кодекс України [5]. До прикладу, регламентовано право ув'язненого за першою вимогою на зустріч із захисником, яка має забезпечуватись: 1) першого допиту – незалежно від часу в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні; 2) після

¹ Law association "Svitlo";
Committee on Constitutional Justice and Human Rights Protection, Ukraine

першого допиту – зустрічі без обмеження в часі та кількості у робочі, вихідні, святкові, неробочі дні з 8 години до 20 години. Побачення ув'язнених і засуджених з адвокатами повинні відбуватись з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування. Присутність адміністрації слідчого ізолятору на побаченні можлива виключно за письмовою заявою ув'язненого або засудженого, чи інших осіб [3].

Водночас якщо проаналізувати практичну сторону дотримання гарантій та прав адвокатської діяльності лише в окремій сфері – під час відвідування адвокатами підзахисних, які утримуються в слідчих ізоляторах, то відповідно можемо говорити про відсутність належного механізму для їх дотримання та забезпечення. Першочергово адвокати при відвідуванні підзахисних, які утримуються в слідчих ізоляторах зіштовхуються з проблемою швидкого проходження контролю та бюрократичних процедур, які установлені в державних установах такого типу. Час, який витрачає адвокат може сягати декілька годин, в той час коли адвокат перебуває не на зв'язку, йому може телефонувати інший клієнт, який потребуватиме нагальної правової допомоги.

З метою відвідування слідчого ізолятору адвокат повинен пройти наступні етапи: 1) реєстраційний (звернення в реєстратуру); 2) виписка дозволу на підйом; 3) контрольньо-перепускний (пройти пункт, в якому здійснюється запис в журналі і проводиться догляд особистих речей); 4) підтвердження повноважень (доручення Координаційного центру за поданням безоплатної правової допомоги або копію укладеної угоди з клієнтом, свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або копію ордера, посвідчення адвоката, заповнену вимогу і заяву); 5) отримання посвідчення-замінника 6) звернення в реєстратуру (картотеку) (отримуються дані про номер камери); 7) кінцевий (супроводження до приміщення для зустрічі).

В окремих установах досягнуто домовленостей про спрощення правил проходження адвоката до підзахисного. Наприклад, така ситуація мала місце в Державній установі «Київський слідчий ізолятор». Спрощена процедура передбачає проходження адвокатом тільки одного вікна (єдиного) з оформлення документів, в якому здійснювались заходи щодо перевірки даних за картотекою, визначається номер камери підзахисного, перевіряються повноваження адвоката. При цьому, за умови відвідування адвокатом підзахисного уперше – вимагається надання копій документів, підтверджуючих повноваження. В іншому випадку, якщо адвокат вже відвідував підзахисного, процедура обмежується поданням заяви щодо дозволу на побачення і заповненням бланка вимоги. Після цього, виписується дозвіл на підйом підзахисного та видається магнітна картка.

І на завершення адвокат проходить контрольно-перепускний пункт та здає посвідчення в обмін на картку-замінник [6].

До недавнього часу для пропуску адвоката до підзахисного працівниками слідчого ізолятора, окрім ордеру також в обов'язковому порядку вимагалась й копія договору, хоча останній міг ще бути не підписаний з клієнтом. Також зазначене мало ознаки порушення принципу конфіденційності.

Із введенням в Україні воєнного стану, в окремих слідчих ізоляторах запроваджувались обмеження щодо відвідування та побачень, осіб, які там утримуються з адвокатами, які представляють особу в цивільних, господарських, адміністративних справах або справах про адміністративні правопорушення; юристами; фахівцями у галузі права з питань представництва в ЄСПЛ; законними представниками; представниками посольств. Зазначене було порушенням пава на правовий захист людини в СІЗО [7, с. 258].

Наразі ситуація дещо покращилась, однак в повній мірі не вирішена. Так часто зустрічаються випадки коли у адвоката не приймають у якості підтвердження особи паспорт в додатку «Дія», оформлення пропуску займає довготривалий час, в слідчих ізоляторах відсутня можливість зробити копію необхідного документу або роздрукувати його (наприклад, ордеру). Окрім цього, в слідчих ізоляторах не завжди забезпечує умови для зберігання особистих речей адвоката, які він зобов'язаний здати (телефон, інші матеріальні цінності). Спеціальні місця зберігання можуть або бути переповнені або не зачинятись/не відчинятись (коли втрачені ключі).

Окремою проблемою на наш погляд є заборона адвокатам відвідувати підзахисних в слідчих ізоляторах маючи при собі телефони. Зазначене обумовлено наступним: а) завдяки телефону є можливість скористатись функцією сканування або фотографування документів, диктофоном (якщо потрібно записати розмову з клієнтом); можна скористатись інтернетом для пошуку нормативно-правової бази, адреси, найменування органів (коли швидко потрібно скласти процесуальні документи безпосередньо клієнту або надати правові консультації).

Як альтернатива може бути запропоновано облаштування кімнат для побачень з адвокатами необхідною технікою (зокрема, комп'ютером, сканером, принтером). Також потрібно приділити належну увагу облаштуванню кімнат для зустрічей адвокатів з клієнтами з дотриманням принципу конфіденційності та адвокатської таємниці. Оскільки наразі, не як правило одне приміщення, де одночасно можуть перебувати інші особи та працівники установи.

З цією метою пропонується ввести відповідні зміни в чинне законодавство, зокрема до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, дозволивши адвокатам мати із собою телефон, при відвідуванні підзахисних. Водночас у разі зловживань адвокатами своїми правами та порушення вимог законодавства, передбачити окрім дисциплінарної, ще й адміністративну відповідальність за такі незаконні дії.

Слід проаналізувати й досвід інших країн з цих питань. Водночас враховуючи, що для законодавства більшості країн є більш характерною криміналізація незаконної діяльності захисника чи представника, який посягав на інтереси правосуддя, і рідше криміналізація незаконного втручання (перешкоджання) в законну діяльність захисника чи представника особи [8].

В будь-якому разі, Україна як правова держава в особі компетентних органів повинна забезпечити адвокатам належні умови для здійснення професійної діяльності. В іншому випадку, вчинення незаконних дій може набувати форми прояву порушення права на захист (ст. 374 Кримінального кодексу України [9]), або втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 Кримінального кодексу України [9]). Загалом негативно впливати на оперативність та якість виконання обов'язків адвокатами, та створювати перешкоди для адвокатської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>
4. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#n124>
5. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n54>
6. Спрощений доступ адвокатів в СІЗО Києва. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/139142_sproshcheniy-dostup-advokatv-v-szo-kiva
7. Адвокати повідомляють про порушення прав людини в СІЗО. URL: <https://pravo.ua/advokaty-povidomliaiut-pro-porushennia-prav-liudyny-v-sizo/>

8. Логвинський Г. В. Компаративістський аналіз законодавства зарубіжних країн про посягання на захисника чи представника особи. *Znanstvena misel journal*. 2021. № 55. URL: <http://www.znanstvena-journal.com/wp-content/uploads/2021/06/Znanstvena-misel-journal-№55-2021-Vol-2.pdf#page=18>

9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>